

Monilukutaito: tekstien tuottaminen

Mari Hankala & Sanna Mustonen
6.2.2025

Tekoälyn käsitys kirjoittamisesta:

- Jokainen kirjoittaa hiljaa omaa tekstiään?
- Luokka luo verkossa yhteistä tekstiä?

Tänään

Tekstien tuottamisen painopisteenä ns. perinteinen kirjoittaminen (muistetaan kuitenkin multimodaaliset tekstit)

Kirjoittamisen opetuksen neljä keskeistä suuntausta esimerkkien kera
→ miten ne näkyvät opetuksessa?

Yksin hiljaa kirjoittamista vai yhdessä ideointia ja neuvottelemista?

Opettajalla valta-asema oppilaan yläpuolella vai vierellä kulkija ja opastaja?

Vertaiset tukijoina?

Tarinankertojia vai monipuolisia tekstintuottajia?

Eri kirjoittamiskäsitykset johtavat erilaisiin opetus- ja arviointikäytänteisiin

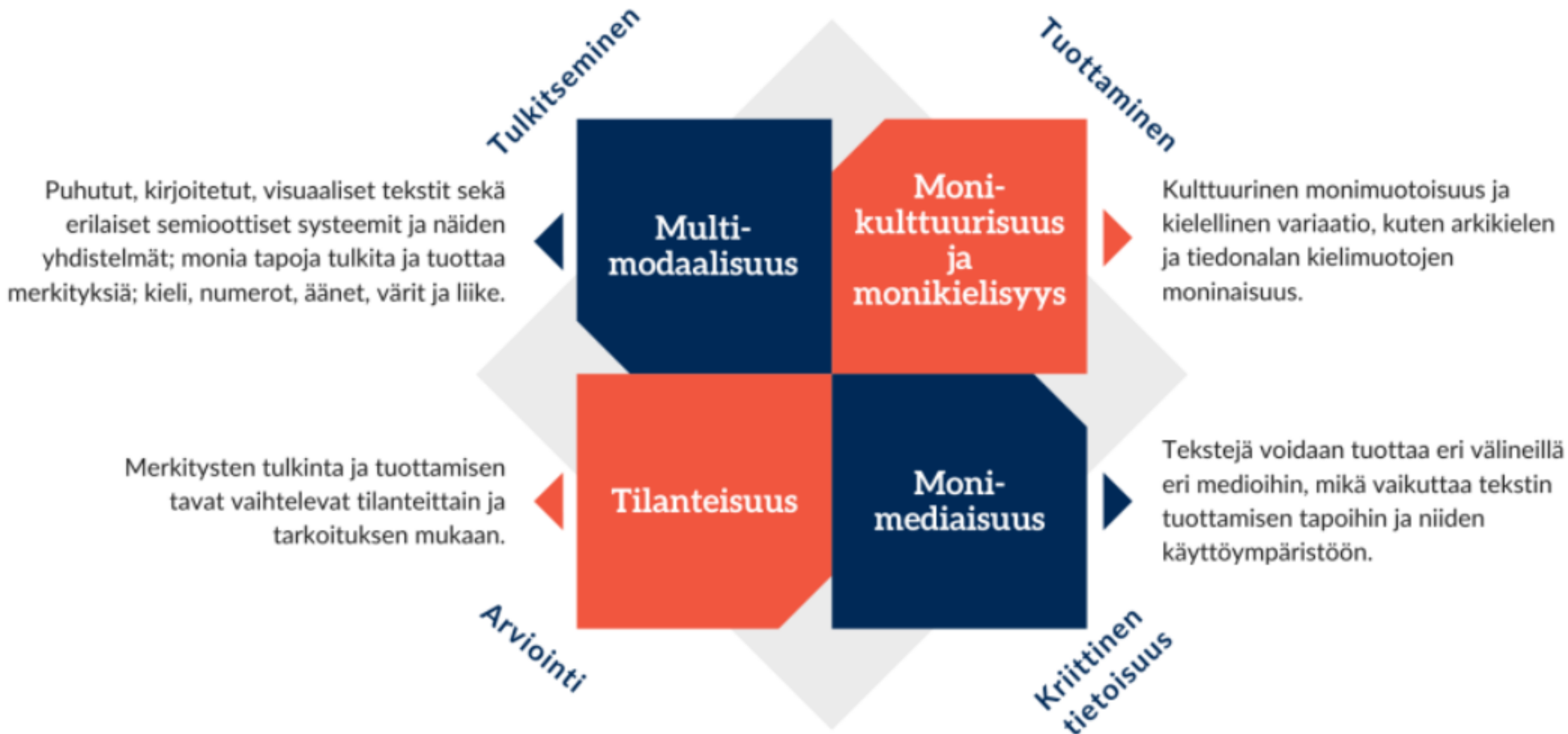
→ rakentavat erilaisen roolin oppilaalle ja opettajalle

→ tuottavat erilaista oppimista ja erilaisia kirjoittajia (Luukka 2004)

Luukka, M.-R. 2004. Tekstejä, luovuutta ja prosesseja. Näkökulmia kirjoittamiseen ja sen opetukseen. Teoksessa Luukka, M.-R. & Jääskeläinen, P. Hiiden hirveä hiihtämässä. Hirveä(n) ihana kirjoittamisen opetus. Äidinkielen opettajain liiton vuosikirja XLVIII.

Kirjoittamiskäsitysten pohjana Roz Ivaničnin kuusi kirjoittamiskäsitystä (ks. myös Kimmo Svinhufvud: Kokonaisvaltainen kirjoittaminen. Tammi. Helsinki 2007.)

Monilukutaito

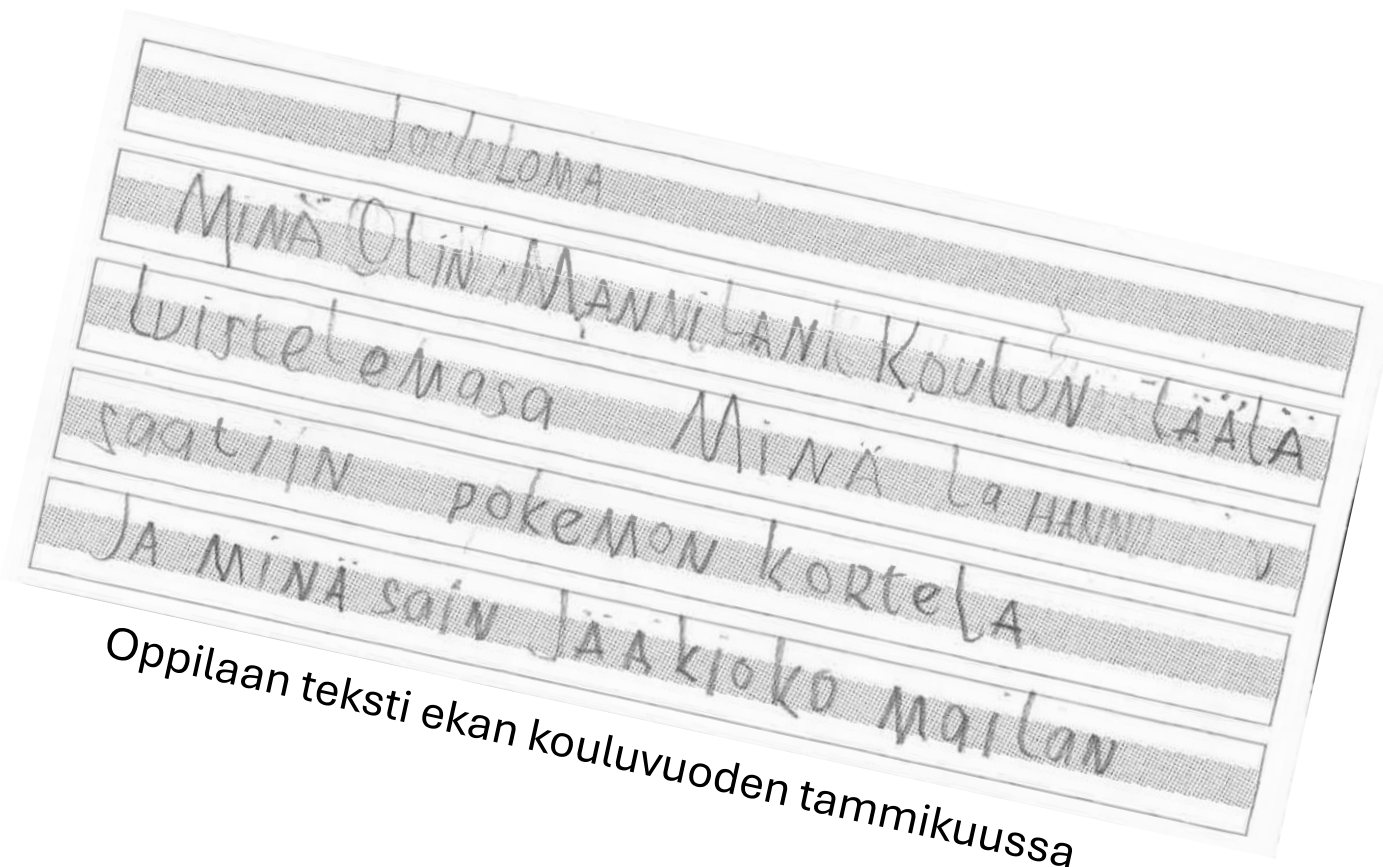
Virittäytyminen

- Kuulumisten vaihto vieruskaverin kanssa
- Minkä tekstin kirjoitit viimeksi? Mitä taitoja tarvitsit tekstiä kirjoittaessasi?

Mitä kaikkea kirjoittaminen on?

Esimerkiksi

- hienomotoriset taidot, näppäintaidot
- tekniset taidot (laitteet)
- ajattelutaidot, metakognitiiviset taidot
- kieli- ja tekstilajitieto
- sosiaaliset taidot
- kirjoittajaidentiteetti, minäkuva, minäpystyvyys, motivaatio, emotiot...
- projektinhallinta, pitkäjänteisyys, sinnikkyys...
- **Mitä vielä puuttuu?**

Oppilaan teksti ekan kouluvuoden tammikuussa

→ **Kirjoittaminen on monista osa-alueista ja -taidoista koostuva monimutkainen kokonaisuus**, jota opitaan vaiheittain ja jonka oppiminen alkaa jo ennen kouluikää. Kirjoittamista opetellaan koulussa ja sen ulkopuolella. (Esim. Boscolo 2008.)

**Saman oppilaan teksti
neljännellä luokalla**

Kun he vihdoinkin pääsivät perille
he taistelivat pitkään mutta kun kaikki
oli Liian heikkoja Kufa käytti voim
iaan ja kersytti hirveen lohikäär
mään mutta se vei kaikki Kufan voimat
ja Kufa pyörytti. Myöhemmin Kufa
heräsi keskellä taistelukenttää
ja pelasti kaikki muut alueelta
ja sitten sen jälkeen hän heräsi
ja ajaisi että se kaikki oli unta

Ryhmäkeskustelu (ennakkotehtävä)

Tutustu neljään kirjoittamisen opettamista koskevaan käsitykseen.

- Mitkä niistä ovat tuttuja kouluajoiltasi ja omien opettajiesi toiminnasta?
- Miten opettajiesi kirjoittamiskäsitykset ovat vaikuttaneet omaan kirjoittamiseesi?
- Miten nykyaika ja teknologia haastavat näitä kirjoittamiskäsityksiä?
- Minkälaista kirjoittamisen ohjaamista haluat itse edistää opettajana?

FLINGA

- <https://edu.flinga.fi/s/EJ99SKL>
- EJ99SKL

Perinteinen kirjoittaminen eniten tullut esiin

Teknologia mahdollistaa sen, että oppilaat voivat tuottaa yhdessä pidempiä tekstejä

Eri ikäisenä ja eri kouluasteilla opastettu ja kannustettu vaihdellen näihin erilaisiin tapoihin

Aihe annettiin tai toisinaan vapaa, opettaja ei ohjannut mitään kirjoittamisen aikana. Lopputulosta arvioitu lähinnä kirjoitusvirheiden osalta.

Keskityttiin vahvasti kielioppiin ja oikeinkirjoitukseen

Saamani palaute on suuresti keskittynyt oikeinkirjoitukseen ja opetus on ollut perinteistä.

Kirjoittamisen prosessi tuli tutuksi vasta yläasteella.

Ala- ja yläkoulussa kirjoittaminen painottui pitkälti yksilölliseen tuotokseen, jossa keskeistä oli kielellinen oikeellisuus ja tekstin rakenne. Opettajat antoivat palautetta pääasiassa valmiista teksteistä, ja palaute keskittyi usein virheiden korjaamiseen. Harvemmin kirjoitusprosessia ohjattiin välinein, vaikka jostain palautetun näköinen käytännön laji hyvä ja kehittämistä vaativia koulua.

Enemmän yhteisöllistä tekemistä ja yhdessä kokeilua, esim. yhdessä kirjoitettu tarina

Alkoi reflektoida sitä, millaista opetusta mahdollistaa. Ominaisuuksina kirjoittaminen keskittyi kielellisiin virheisiin, ja itse opettajana halusin keskittyä mahdollisimman paljon oppilaan kirjoitusprosessiin: keskityttiin sisältöön ja oppilaan motivaation ylläpitoon

itse saamani opetus painottunut lähinnä luovan kirjoittamisen & perinteisen kielenhallinnan ympärille

Silloin kun itse opetettiin kirjoittamista opetus oli hyvin perinteistä, eli keskittyi sisältöön ja virheisiin jotka opettaja sitten korjasi.

Erityisesti kirjoittamisen luova puoli painottui ala-asteella.

Vahvasti kielioppiin puuttuvaa ja korjaavaa

opettaja innosti luovaan kirjoittamiseen ja antoi palautetta myös koulun ulkopuolella kirjoitetuista tarinista

Omilta kouluajoilta Tesoman koulusta muistuu mieleen vain perinteinen kirjoittamiskäsitys

Teksteistä ei saanut hirveästi palautetta, jonka perusteella tekstejä olisi voinut parantaa

Perinteinen ja luova kirjoittaminen pohjana

Prosessikirjoittamista korostettiin vasta lukiossa.

Prosessikirjoittaminen edes auttaa oppijaa ymmärtämään kirjoittamaansa syvemmin ja mahdollistaa kehityksen

ei annettu muuta palautetta kuin numeroarvosana

Modernimpi kirjoittamiskäsitys

meillä oli paljon tarinoiden kirjoittamista tarinavihkoon. Tätä oli ainakin viidennelle luokalle asti.

Perinteinen tuntuu tutulta, vaikka ei ole juurikaan muistikuvia omilta kouluajoilta.

Nyky aikaan oppilaat näkevät koko ajan huonosti kirjoitettuja tekstejä

Luova kirjoittaminen on jäänyt kouluaikana vähälle. Siispä meistä on tullut melko tarkkoja asiatekstin kirjoittajia, ei luovia tarinan keksijöitä.

Luova kirjoittaminen jäänyt vähemmälle

Prosessi kirjoittamisen kautta harjoitteluun ylioppilaskokeisiin

Nyky aika ja teknologia vähentävät huolellisen suunnittelun ja muokkauksen merkitystä. Myös itseilmaisus ja omaperäisyys saattaa jäädä vähemmälle.

Luova kirjoittaminen

Se kun sai kirjoittaa asioista ja keskittyä mut samalla tehdä jotain hyödyllistä sekä kehittävää oli vähän vaikeeta kyllä toisaalta jos alkoi miettiä mut sain tehtyä mikä oli loppujen lopuksi iso asia ja voitto

Etenkin alakoulussa perinteinen kirjoittamisen opetus tuttua. Yläkoulussa kirjoittaminen nähtiin enemmän luovana itseilmaisuna. Lukiossa harjoitettiin prosessikirjoittamista.

Perinteinen kirjoittamisen opetus oli tutuinta. Myös luovaa kirjoittamista myös.

Perinteinen vain tuttu omilta kouluajoiltaani -> luovan kirjoittamisen taito helppo, kirjoittamistyyli yksipuolinen, näkemys kirjoittamisesta suppea

Ennakkotehtävä: Omat kokemuksesi?

PERINTEINEN OPETUS

- Autonominen teksti- ja kielikäsitte
- Yksilöllinen taito
- Tekstien korjaus ja kieliasun kommentointi
- Hyvä teksti kielipöytäkirjasta korrekti ja sisällöllä
- Opetus keksii tehtävät, korjaa valmiit tekstit ja antaa palautteen

LUOVA KIRJOITTAMINEN

- Yksilöllinen itseilmaisu
- Teksti syntyy luovan prosessin kautta
- Tavoitteena löytää oma persoonallinen tapa kirjoittaa
- Ideointi ja vapaa ilmaisu
- Opetus luo mahdollisuuksia sekä kannustavan ja positiivisen ilmapiirin
- Opetus ei anna otsikoita, aiheita, malleja eikä sääntöjä
- Lähestymistavalla ei selkeitä teoreettisia periaatteita eikä konkreettisia työkaluja esim. kehittävän palautteen antamiseen

KIRJOITTAMINEN PROSESSINA

- Systemaattinen ohjaus ja kirjoittamisen alaprosessien harjoittelu
- Tärkeintä oppijan aktiivinen rooli ja ryhmässä työskentely
- Toimintaprosessien tuloksena syntyy teksti
- Kognitiiviset prosessit
- Tavoitteena tiedostua omasta kirjoitustavasta ja opiskella erilaisia tekstintekokäytänteitä
- Opetus toiminnan ohjaaja, tuki ja palautteenantaja
- Päävastuu oppilailla yksin ja ryhmässä
- Palautetta annetaan prosessin eri vaiheissa

GENREPEDAGOGIIKKA

- Tekstien ja kirjoittamisen sosiaalinen, yhteisöllinen ja kulttuurinen luonne
- Kulttuuriset tekstikäytänteet
- Tekstit ovat tapoja osallistua yhteisöjen toimintaan
- Tekstikäytänteiden oppimista
- Aidot ja oikeat viestintätilanteet
- Tekstianalyysi opetuksen perustana
- Kielellisen tietoisuuden herättely
- Hyvä kirjoittaja hallitsee monipuolisesti yhteisönsä puhutavat
- Integrointi

Miten teknologia ja uudet ympäristöt haastavat kirjoittamista: Kirjoittaminen osana monilukutaitoa:

- Käytetään teknologiaa: erilaisia sovelluksia, verkkoympäristöjä, kameraa, kännykkää
- Luodaan **multimodaalista tekstiä** → yhdistetään ääntä, kuvaa, liikkuvaa kuvaa, esteettistä sommittelua, kirjoitusta (Instagram-päivitys, vlogi...)
- Ollaan **sosiaalisia** → tuotetaan ja muokataan tekstejä yhdessä, osallistutaan verkkoyhteisöjen toimintaan, jaetaan tekstejä
- Opetellaan **julkisuustaitoja** → julkaistaan tekstejä, vastaanotetaan palautetta, perehdytään lainsäädäntöön, mietitään julkaistun tekstin lyhyt- ja pitkäaikaisia vaikutuksia, opetellaan ”markkinoimaan” omia tekstejä
- Opetellaan, mitkä **tekstilajit ja mikä kirjoitusprosessin vaihe** vaativat monisuorittamistaitoja ja mitkä taas tietoista syventymistä, harjoitellaan näiden tilojen vaihtelua ja siihen soveltuvia tekniikoita
- Luovuustaidot → Tehdään tekstien kirjoittamisesta **luova ja nautinnollinen prosessi**, innostetaan uusiin kokeiluihin, käytetään luovia menetelmiä ja luovaa kirjoittamista, ohjataan löytämään sisäinen motivaatio, luodaan ympäristö, jossa ei tarvitse pelätä virheitä, käytetään yhteisöllistä luovuutta
- Roolien muutos: **opettaja on mukana oppimassa ja tekemässä tekstejä**

Kirjoitamme yhdessä!

Yhteistoiminnalliseen, tuottavaan kirjoittamiseen ja monilukutaitoon keskittyvä kirjoitusyhteistyö toisella luokalla

Teksti ja kuvat:

Tiina Matveinen, Rantakylän normaalikoulu

Susanne Roos, Jyväskylän normaalikoulu

Kirjoittamisen uudet mahdollisuudet

Kirjoitustaito, erityisesti oman tekstin tuottamisen taito, on ollut viime aikoina laajasti esillä julkisessa keskustelussa. Vaikka peruskouluikäiset lapset kirjoittavat nykyään suhteellisen paljon myös vapaa-aikanaan, niin tekstin sisältö jää usein puutteelliseksi ja tekstikokonaisuuksien rakentaminen koetaan haastavaksi. Kirjoittaminen on tavallisesti nopeaa ja lyhytsänaista viestintää, jossa muun muassa virkerakenteita ei huomioida.

Tästä esimerkkinä ovat tekstiviestit ja sosiaalisen median viestintä. Tämä on kuitenkin oppilaalle merkityksellistä arjen tekstimaailmaa, joka on tärkeää huomioida koulussa, sillä se tukee innostusta kirjoittamista kohtaan. Koulussa ohjataan kirjoittamisen kehittymistä arjen tekstimaailmasta kohti oppiaineille ominaista tekstien tulkintaa ja tuottamista (ks. Luukka 2013).

Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen (KARVI) meneillään olevassa matematiikan ja äidinkielen tai-

Kysymys Copilotille: Miten tekoäly voi auttaa opettajaa alakouluikäisten lasten (7–13-vuotiaat) kirjoittamisen ohjaamisessa?

Vastaus

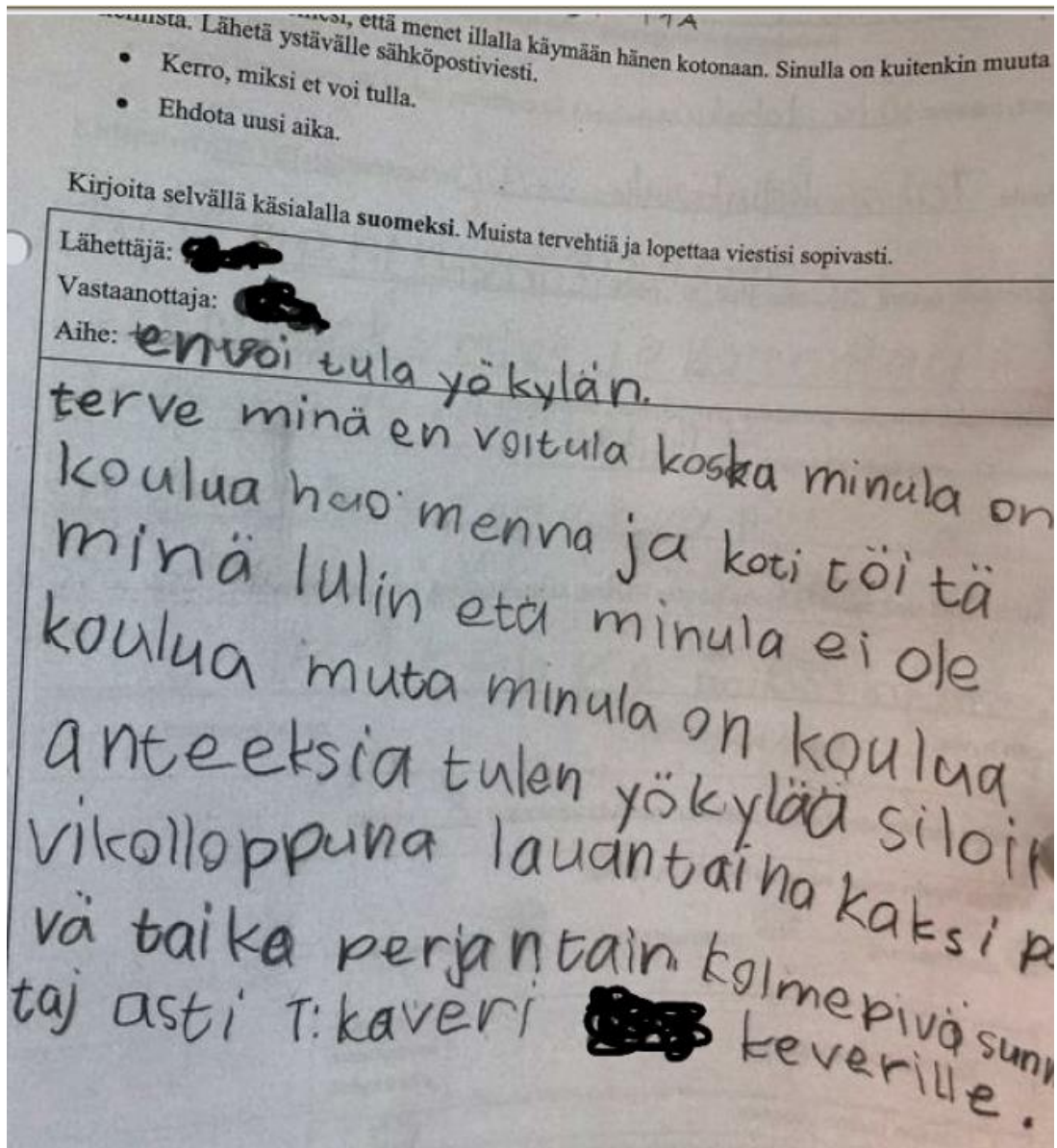
- *Personoitu oppiminen: Tekoäly voi analysoida oppilaiden kirjoituksia ja tarjota yksilöllisiä harjoituksia ja tehtäviä, jotka vastaavat oppilaan taitotasoa ja oppimistarpeita.*
- *Reaaliaikainen palaute: Tekoälypohjaiset työkalut voivat antaa välitöntä palautetta oppilaiden kirjoituksista, korostaen vahvuuksia ja kehitysalueita. Tämä auttaa oppilaita parantamaan kirjoitustaitojaan jatkuvasti.*
- *Ideoiden ja inspiraation tarjoaminen: Tekoäly voi auttaa oppilaita kehittämään luovaa kirjoittamista tarjoamalla ideoita ja ehdotuksia tarinoiden ja esseiden kirjoittamiseen.*
- *Motivointi ja sitouttaminen: Tekoälypohjaiset sovellukset voivat tehdä oppimisesta interaktiivisempaa ja hauskenpaa, mikä voi lisätä oppilaiden motivaatiota ja sitoutumista.*

1. Oppija kirjoittaa syötteen ja kopioi vastauksen
2. Tekoäly luo vastauksen, oppija lukee, muokkaa, säätää ja palauttaa
3. Oppija luo tekoälyllä useita vastauksia, kopioi niistä parhaat palat, muokkaa ja palauttaa
4. Oppija kirjoittaa pääkohdat. Tekoäly tekee lisää tekstiä ja tarjoaa palautetta.
5. Oppija kyselee internetistä/tekoälyltä ideoita, kirjoittaa niiden pohjalta tekstin ja palauttaa sen.
6. Oppija kirjoittaa kaiken sisällön ilman internetiä tai tekoälyä.

Oma suhtautuminen

Mikä näistä on huijausta?
Mikä näistä on oleellinen taito?
Mitä itse käyttäisit?

Miten ohjaisit kirjoittamista / antaisit palautetta tekstistä?

1. Perinteisestä näkökulmasta
(sisältö, kokonaisrakenne, lauserakenteet, sana- jne. taso, normit)
2. Luovuuden näkökulmasta
(sisällön rikastaminen)
3. Prosessin näkökulmasta
(huomioon eri vaiheet)
4. Genren/tekstilajin
näkökulmasta

Katsotaan tarkemmin kirjoittamiskäsityksiä (luova, prosessi, genre) opetuksen näkökulmasta

Teksti-interventio

Kirjoittakaa
jommastakummasta runosta
jokin seuraavista:

- mainos
- klikkiotsikko
- meemi
- Donald Trumpin tviitti

Runot:

Tiitiäisen tuluskukkaro, Kirsi Kunnas
(tehtävä muokattu Päivi Torvelaiselta)

HIIREN ILTAHUOKAUS

Taisin tehdä erheen
kun perustin perheen,
ei pennut pysy petissä
vaan surffailevat netissä
toisten kotisivuilla
pitkin maailman piiriä.

LENTOKALA

Istu ja pala!
Olenko lintu vai kala?
 kysyi lentokala.
Vaikka elänkin meressä
on potkuria veressä,
niin paljon pyrstön joustaa,
että ilmaan voin nousta,
 sanoi lentokala
ja vauhtia otti ja nautti ilmashowsta!

1. Luova tuottaminen kirjoittamisen opetuksessa (Merja Kauppinen)

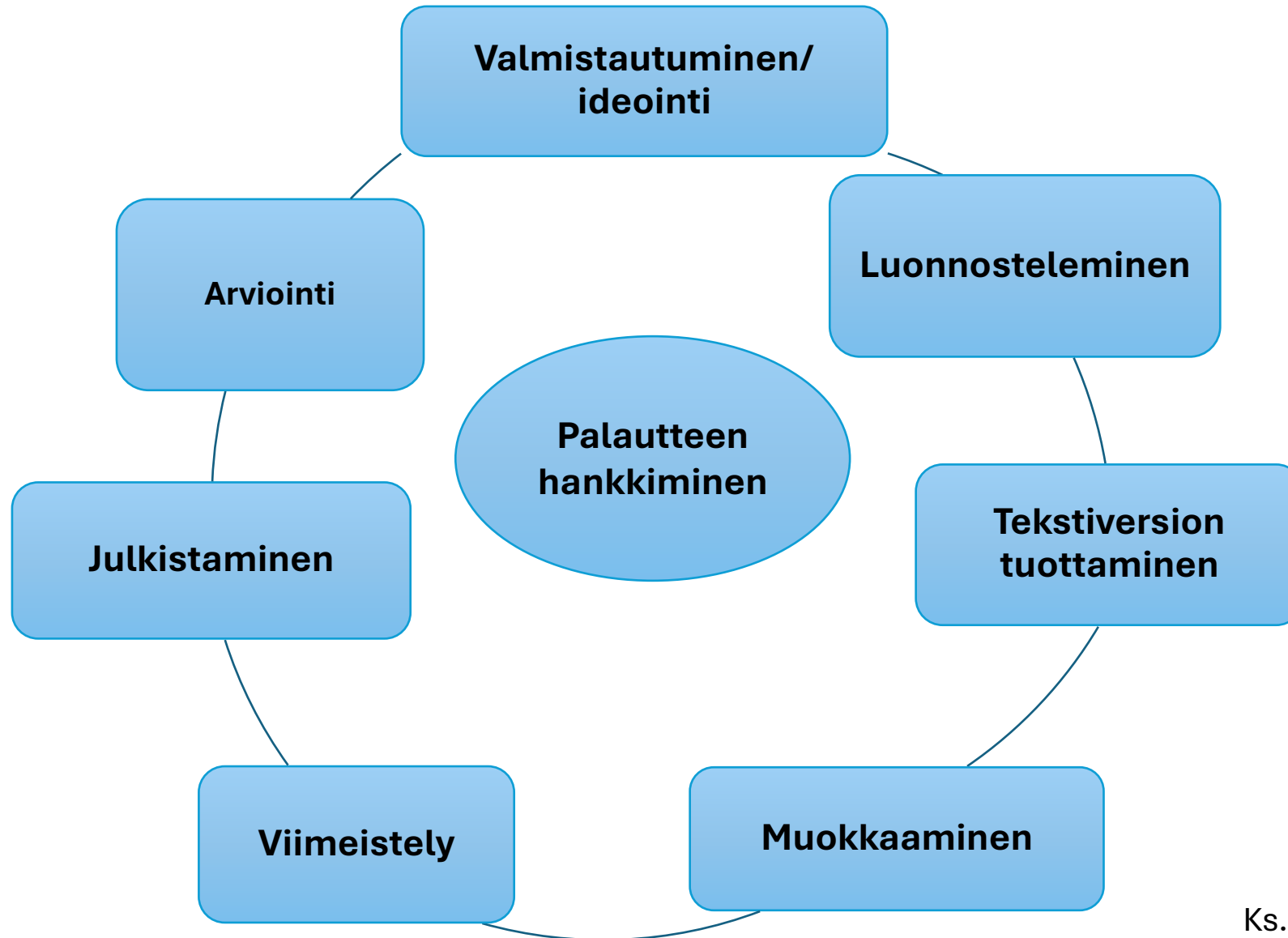
- Lapsen elämis/tekstimaailma kirjoittamisen taitojen harjoittelun perustana: kielellä leikkiminen, mielikuvitus ja kokeilut
- Tunteiden, ajatusten, kokemusten jäsentäminen – yhteydet taideperustaiseen oppimiseen
- Luomisen ilo, asioiden omakohtainen sisäistäminen sanataiteen keinoin; myös psykoedukatiivisuus (tunnekasvatus, kirjallisuusterapeuttiset menetelmät)
- Tyypillisesti tekstien jatkamista, uudelleenkirjoittamista, muuntelua eri tavoin, monien modaliteettien yhdistämistä (sana, kuva, ääni, liike) ja moniaistisuutta
- Pedagogiikassa luovan prosessin ruokkiminen ja tukeminen, esim.
 - eppuluokkalaisten saduttaminen kotona →
 - oppilaat laativat satuunsa kuvituksen →
 - piirroksat valokuvataan ja liitetään PowerPoint-tarinaksi →
 - opettaja liittää puhe- ja ajatuskuplat hahmoille →
 - oppilas täyttää puhekuplat →
 - satujen julkistus (luetaan yhdessä, keskustellaan satujen maailmasta, kuvitus- ja sanallisista ratkaisuista)

(Ks. Tarinat lapsen tienviittoina. Kirjallisuusterapian menetelmät koulumaailmassa (2024). Toim. S. Mäki & A. Typpö, toim.)

Sanataidemateriaaleja

- Keski-Suomen sanataideyhdistys Rapina <https://sanataideyhdistysrapina.com/>
- Lukuliikkeen Lue ja Luo! Sanataidetehtäviä kouluun –opas:
<https://lukuliike.fi/wpcontent/uploads/2020/01/luejaluo2020.pdf>
- Lumotut sanat -materiaalit: Sanataidetta kouluun <http://www.lumotutsanat.fi/sanataidetta-kouluun/>; Unikudelmia –näyttelyn materiaalipaketti, valmiita tehtäviä monen tasoille lukijoille:
<http://www.unikudelmia.fi/nayttelykirjallisuus/>
- Kotimaiset maagiset metsät – sanataidetehtäviä taaperoista aikuisiin:
<https://sanataideyhdistysrapina.com/kirjametsa/kirjatehtavat/>
- IKI-TARU -hankkeen materiaalit ja menetelmäoppaat: <https://sites.utu.fi/iki-taru/>
- NMI:n Lukutuokiot: videolla luetaan ääneen kirja, ja jokaiseen kirjaan liittyy lisäksi erilaisia sanataidehenkisiä tehtäviä <https://lukutuokiot.nmi.fi/category/lukutuokiot/>
- Yöstäjän materiaalit: <https://www.yostaja.fi/mielikuvituskoulu>
- Sanataidekoulu Aapelin materiaali- ja linkkipankki: <https://www.sanataidekouluaapeli.fi/materiaalit/>
- Lahden AKE:n Monilukutaitoa sanataiteesta -hankkeen materiaalipankki:
<https://akeuutiset.wordpress.com/vertaisoppiminen/monilukutaitoa-sanataiteellamateriaalipankki/>
- Kirjallisuuslähtöisiä sanataidetehtäviä: <https://www.ouka.fi/oulu/kirjastoreitti/sanataiteen-aarrearkku>
- Sanataidekasvatuksen menetelmäopas varhaiskasvatukseen (inspiraatiota myös kouluun!)
https://lastenkulttuuri.fi/wpcontent/uploads/2016/02/lastenkirja_raollaan_menetelmaopas_vantaa.pdf
- Runopaikka-menetelmä: <https://runopaikka.com>

2. Kirjoittaminen prosessina – vaihteita

Ks. esim.

<https://blogs.helsinki.fi/kielijelppi/kirjoitusvaiheet/>

Post-Publication

Harness AI to support the presentation and defense of published work:

- **Speech Coaching:** AI-driven tools can provide real-time feedback on tone, pacing, and clarity, helping writers refine their oral delivery.
- **Question Preparation:** AI can analyze potential questions from the audience based on the content and suggest thoughtful responses, enhancing the writer's readiness for oral defense.
- **Use AI-driven tools** to create a presentation outline with text based on the final draft.
- **Independently,** students should reflect on the AI embedded process.

Finalizing & Publishing

Use AI to ensure the final piece meets high standards:

- **Plagiarism Detection:** AI tools can scan content to identify potential instances of plagiarism and ensure originality.
- **Formatting Assistance:** AI can help format the content according to various publishing guidelines and platforms.

Feedback & Collaboration

Incorporate AI for collaborative writing and feedback:

- **Peer Review Analysis:** AI can analyze peer feedback to identify patterns, trends, and common areas for improvement.
- **Real-time Collaboration:** AI-supported platforms can provide real-time collaborative writing environments, enabling multiple authors to work together seamlessly.

Editing & Revision Phase

Utilize AI to enhance the revision process:

- **Automated Proofreading:** AI-powered tools can detect and correct grammatical errors, typos, and punctuation mistakes.
- **Clarity Enhancement:** AI can identify confusing or convoluted sentences and suggest rephrased versions for improved clarity and reduce redundancy.

Pre-Writing Phase

Incorporate AI tools to assist in idea generation, topic selection, and research:

- **AI-Powered Idea Generation:** Utilize AI algorithms to generate creative and relevant writing prompts, helping writers overcome writer's block.
- **Topic Analysis:** AI can analyze current trends, audience preferences, and gaps in existing content to suggest potential topics that align with a writer's goals.

Research Phase

Use AI to streamline and enhance the research process:

- **Automated Data Collection:** AI can search and gather information from various sources, saving writers time and providing a comprehensive foundation for their content.
- **Content Summarization:** AI can quickly summarize lengthy articles, research papers, or reports, allowing writers to extract key information efficiently.
- **Thesis Development:** AI can analyze the topic and research to help students craft a compelling thesis statement.

Outlining Phase

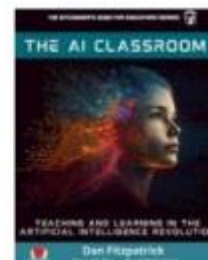
Leverage AI for structuring and organizing ideas:

- **Structural Suggestions:** AI can offer outline templates based on the type of content, ensuring a logical flow and coherence in the final piece.
- **Content Mapping:** AI could help writers visualize the relationships between different ideas, aiding in creating a well-structured outline.

Drafting Phase

Integrate AI to support the writing process:

- **Style Assistance and developmental edits:** AI can provide real-time suggestions for improving sentence structure, analyzing developmental ideas, and writing style as writers compose their drafts.
- **Language Enhancement:** AI can suggest more varied vocabulary, enhancing the richness of the writing and making it more engaging.

Valmistautuminen, ideointi → valitse mikä sopii suunnitteilla olevaan tekstiin

- päiväkirja
- sanalistat
- tiedonhaku, lähdeaineiston tai kaunokirjallisuuden ym. lukeminen
- haastattelut
- ympäristön tarkkailu (erilaiset vuoro-vaikutustilanteet bussissa, kaupassa, kahviossa...); toimiminen salapoliisina
- musiikin kuuntelu
- piirtäminen
- kuvat (elokuvat, taidekuvat jne.)
- roolinotto, eläytyminen
- yhdessä keskusteleminen
- aivoriihet
- silmukointi, esim. <https://kirjoittaminen.fi/kirjoitushaaste/kirjoitusharjoituksia/>
- kuutiopeli, esim. <https://merkillinenjuttu.wordpress.com/tag/kirjoittaminen/>
- ideakartat
- käsitekartat
- tajunnanvirtakirjoittelu
- journalistin kysymykset: kuka, mitä, missä, milloin, miten, miksi
- merkityssuhdekaaviot
- jne!

OMAN TEKSTIN KIRJOITTAMINEN

NYT SUUNNITELLAAN

Ajatuskartta

Ajatuskartan avulla voit esimerkiksi koota tekstisi keskeiset asiat tai suunnitella henkilön.

Idealistat

Voit suunnitella tekstiäsi laatimalla idealistoja tekstin keskeisistä asioista.

UUTINEN

- Mitä?
- Missä?
- Milloin?
- Kuka tai Ketkä?
- Miksi?
- Mitä seurasi?

MIELIPIDEKIRJOITUS

- Mikä ongelma?
- Mitä mieltä olen?
- Miten perustelen?
- Mitä ehdotan?

KERTOMUS

- henkilöitä
- tapahtumapaikkoja
- ongelmia

Juonilaput

Kirjoita kertomuksen tärkeimmät tapahtumat omille paperilapuilleen. Mieti, missä järjestyksessä tapahtumat voisivat edetä. Yritä rakentaa juoni niin, että lukija yllättyy.

Suunnittelemisen roolissa

Roolissa suunnittelemisen sopii mielikuvitusteksteihin. Kuvittele olevasi yksi tekstisi henkilöistä. Mieti, miten hän liikkuu ja puhuu ja millainen ilme hänellä on. Esitä henkilöä tietty aika, esimerkiksi kaksi minuuttia. Kirjoita muistiin asioita, jotka huomasit henkilöstä esittäessäsi häntä.

Juonipolku

Juonipolku sopii sadun tai kertomuksen juonen suunnitteluun.

Aloitus

- Ketkä ovat päähenkilöitä?
- Missä ollaan?
- Mikä on ongelma?

Vastoinkäymisiä

- Mitä alkaa tapahtua?
- Miten jännitys tiivistyy?

Käännepaikka

- Mitä yllättävää tapahtuu?
- Miten tapahtumat huipentuvat?

Lopetus

- Miten asiat ratkeavat?
- Miten kaikki päättyy?

Suunnitteluruudukko

Suunnitteluruudun avulla voit suunnitella tekstiäsi esimerkiksi tapahtumapaikan.

Mitä esineitä ja asioita siellä on?	Miltä siellä tuoksuu?
Mikä paikka?	
Mitä ääniä siellä kuuluu?	Millainen tunnelma siellä on?

ETKÖ KEKSI TEKSTIISI
HENKILÖITÄ, PAIKKOJA
JA TAPAHTUMIA?
KURKKAA
SIVUILLE 144–145!

Mihin kiinnittää huomiota ja missä kirjoittamistaidon tai -prosessin vaiheessa?

(Koottu Mirja Tarnaselta)

- Tehtävänannon noudattaminen
 - tehtävänannon mukainen tekstilaji ja raja
- Sisältö / kirjoittajan ajatukset
 - sisällön ymmärrettävyys, relevanttius, johdonmukaisuus, tekstilajin vaatimat piirteet, esim. perustelujen kattavuus
- Jäsentely/rakenne/käsittely
 - tekstin rakenne (kappalejako), sidosteisuus ja tarkoituksenmukaisuus
 - otsikon sopivuus
- Kieli
 - sanojen taivutus, lauserakenteiden käyttö, viittaukset, sanaston käyttö (osuvuus, tarkkuus, laajuus), fraasit ja idiomit
- Tilanteeseen sopivuus ja tyyli
 - kirjoittajan ääni ja sen viestivyyt
 - myös tekstilajikohtainen tyyli, esimerkiksi muodollisuus- ja kohteliaisuusasteen osoittaminen
- Kielenhuolto/oikeinkirjoitus/konventiot
 - mm. oikeinkirjoitus, asettelu ja käsiala

Miten annan palautetta? Hyvä tekstipalaute on

(Esim. Straub 2000; Hattie & Timperley 2007; Kauppinen & Hankala 2015)

- kriteeriperusteista
- vuorovaikutteista
- tilannesidonnaista
- oikea-aikaista
- johdonmukaista
- konkreettista ja havainnollista: paikantaa toimivat ja ongelmakohdat
- ohjaa oppilasta pohtimaan kirjoittamistaan
- ”sopivan mittaista”: liiallisuus uuvuttaa, liiallinen lyhyys lannistaa
- kannustavaa ja kehitysehdotuksia esittävää (kuitenkin pelkkä kehu epämotivoi)
- monta versiota samasta tekstistä, panostus kirjoitusprosessin eri vaiheisiin
- liikkeelle kokonaisuudesta → kohti tarkempia yksityiskohtia

Konkreettinen ja havainnollinen palaute

- Kysymysten kysyminen oppilaan tekstistä on tehokkaampaa kuin asian (arvottava) toteaminen.

Tekstisi juoni ei oikein pysy kasassa.

→ Miksi prinsessa päätti auttaa tonttua? Minne prinsessa lähti nostettuaan tontun ojasta?

- Konkreettinen, kirjoittajaa eteenpäin auttava palaute ohjaa eteenpäin yleisen palautteen sijaan.

Hyvä! Olet kuvaillut hienosti tarinan tapahtumia ja erilaisia tapahtumapaikkoja. Kirjoitat melko virheettömästi. Kiinnitä huomiota lauserakenteisiin.

Mikä on hienoa kuvailua? Mikä on virheetöntä kirjoittamista? Mikä on lauserakenne?

→ Käytät rikasta kieltä ja elävöität tekstiä hienosti vuoropuhelulla. **Rengastetut sanat oivia sanavalintoja.** [opettaja rengastanut tekstistä onnistuneita sanavalintoja] **Vältä sitten-sanan toistoa.** Käsialaan ja luettavuuteen kiinnitä huomiota.

Kriteeriperusteinen palaute:

- Tekstien arviointikriteerit aina selväksi oppilaalle ennen kirjoittamista
- kriteerit myös helpottavat opettajan arviointia / palautteenantoa

Huomioi ikätaso ja OPS-vaatimukset:
"Virkkeessä on iso alkukirjain ja lopetusmerkki."

Palautetta mielipidekirjoituksesta		
Laita rasti jatkumon sopivalle kohdalle.		
Vakuuttaa lukijan.	-----	Ei vakuuta lukijaa.
Noudattaa mielipidekirjoituksen rakennetta (mielipide tai väite – sen perustelut – lopetus, jossa esitetään ratkaisuehdotus)	-----	Ei noudata mielipidekirjoituksen rakennetta.
Perustelut ovat riittävät.	-----	Perustelut eivät riitä.
Pysyy asiassa eikä rönsyile.	-----	Ei pysy asiassa ja rönsyilee.
Sävy on asiallinen ja julkaisukelpoinen.	-----	Sävy on asiaton ja julkaisukelvoton.
Otsikko sopii tekstiin ja on napakka.	-----	Otsikko ei sovi tekstiin ja/tai on liian pitkä.
Teksti on virheetöntä.	-----	Tekstissä on paljon virheitä.

Tekstien julkistaminen – pöytälaatikkoon vai tänne?

Toivakka ym. 2001 Kirjan ystävä – mukaillen

- tehdään omia julkaisuja, antologioita tai omia kirjoja, jotka julkaistaan esim. luokan, käytävän, kirjaston, ruokalan tai muiden koulun tilojen seinillä, luokan tai koulun nettisivuilla
- keksitään erikoisia tapoja asettaa tekstejä koulussa näkyville, esim. ripustetaan pyykkipojilla naruille, nidotaan jätesäkkeihin ja puetaan säkki päälle, liimataan tyhjiin wc-rullapapereihin ja ripustetaan näkyville, liimataan pahveille ja rakennetaan mobileita...
- esitellään tekstejä eri tavoin koulun eri tilaisuuksissa, juhlissa, illanvietoissa, vanhempainilloissa, päivänavauksissa, opettajankokouksissa...
- järjestetään tekstejä esittelevä tapahtuma, välituntihappening, näyttely, tekstimestsut, myyjäiset, tekstikahvila, luontopolku, kulttuurikävely, tekstidisko
- lähetetään tekstejä julkaistavaksi paikallislehteen, -radioon ja -televisioon, yhteistyökouluihin, yrityksiin
- tehdään tekstienluku- ja esittämisvierailu päiväkotiin, vankilaan, vanhainkotiin, nuorisokotiin, työpaikoille tms.
- tehdään yhteistyötä paikallisten kirjakauppiaiden, kirjailijayhdistysten jne. kanssa; järjestetään ilmaisjakelupiste kirjakauppaan, marketin kirjaosastolle, järjestetään näihin paikkoihin runonkirjoituspiste, näyttely jne.; asetetaan tekstejä (luvan kanssa) luettavaksi lähikaupan ostoskärryihin, kylmäkaappien oviin, ilmoitustaululle

3. Genpedagogiikka: kirjoittaminen on eri tekstilajien hallintaa

KUVAAVAT TEKSTIT	SELITTÄVÄT TEKSTIT	OHJAAVAT TEKSTIT	PERUSTELEVAT TEKSTIT	KERTO VAT TEKSTIT
Tilanteiden, tapahtumien ja ilmiöiden kuvaukset	Tilanteiden ja tapahtumien selostukset	Ohjeet	Mielipidekirjoitukset	Sadut, tarinat, kertomukset, myytit
Tiedonannot	Syiden ja seurausten selostukset	Neuvonta	Arvioinnit	Muistelmat
Määritelmät	Selitykset	Työohjeet	Arvostelut	Omat tarinat
Tekniset kuvaukset	Esseet	Reseptit	Pohdiskelevat esseet	Historian tapahtumat
Tiederaudit		Manuaalit	Keskustelut	
Työselostukset			Väittelyt	
Jokaisella tekstilajilla on omat tyypilliset rakenteensa ja kielelliset piirteensä.				

- KERTO VAT TEKSTIT: elämysten tuottaminen, viihdyttäminen, yhteyden luominen tarinan avulla, mielenkiinnon ylläpitäminen tarinan avulla
- KUVAAVAT TEKSTIT (TIEOTOTEKSTIT): välitetään tietoa kuvausten, selostusten ja selitysten avulla
- OHJAAVAT TEKSTIT: ohjataan yksilön ja ryhmän toimintaa tai selostetaan toimintatapaa
- KANTAA OTTAVAT JA POHTIVAT TEKSTIT: pyritään saamaan lukija, kuulija tai katsoja vakuuttuneeksi esitetystä asiasta.

→ Kielen (monilukutaidon) oppiminen tilanteisiin ja tekstilajeihin sosiaalistumista (ml. kriittisyys)

- <https://www.opi.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/tekstilaji-opetuksessa>
- https://www.opi.fi/sites/default/files/documents/173781_kouluopetuksen_keskeiset_yksinkertaiset_tekstilajit_genreperheittain.pdf

Tulkittavia ja tuotettavia tekstilajeja alakouluun?

- Käyttöohje
- Ilmoitus
- Mielipideteksti
- Vastine
- Käsikirjoitus (elokuvan, pelin, larpin jne.)
- Runot, tanka, haiku
- Laululyriikka,
- Kirjeet, kortit
- Resepti
- Päiväkirja, blogi
- Uutinen
- (Kesätyö)hakemus
- Reklamaatio, palaute
- (Wiki)artikkeli, tietoteksti
- Pakina
- Esittely
- Kuvaus
- Mainos
- Puhe
- Määritelmä
- Koevastaus, essee
- Novelli
- Romaani
- Jatkokertomus
- Tviitti
- Sarjakuva
- Pääkirjoitus
- Pöytäkirja, muistio
- Novelli
- Aforismi
- Selostus
- Ystäväkirjan esittely
- Iskulause
- Kuitti
- Kolumni
- Sähköpostiviesti
- Elämäkerta
- Referaatti
- Satu, tarina, kertomus
- Kasku, vitsi
- Kommentti
- Raportti
- Keskustelupalstan viesti
- Kuvateksti
- Videon tms. tekstitys
- Näytelmä(n kohta(s))
- Muistokirjoitus
- Kuolinilmoitus
- Teksti/Whatsapp-viesti
- Snäppiviesti
- Loitsu
- Palindromi
- Anagrammi
- Tajunnanvirta-kirjoitus
- Kutsu
- Juliste
- Arvostelu
- Vlogi
- Peliselostus Youtubeen jne.
- Elokuva
- Musiikkivideo
- TikTok-video
- Podcast
- Kuunnelma
- Kuulutus
- Fanifiktio
- Räppi
- Meemi
- Chantti
- Tekoälykysymykset

- **Mitä puuttuu?**
- **Keksi lisää!**

1 Poimi listasta ne tekstilajit, joita muistat käyttetyn alakoulun lukemisen tai kirjoittamisen opetuksessa.

2 Keskustelkaa pienryhmissä: mitä näistä voisit käyttää alakoulun opetuksessa?

Kirjoittamisen ohjaaminen oppikirjoissa

8. Keksi virke, jossa käytät annettua sanaa subjektina.

a. minä

b. ystävät

c. kirjat

d. koti ja koulu

9. a. Millaisista elokuvista sinä pidät? Kirjoita mielipidekirjoitus.

b. Alleviivaa tekstistäsi predikaatit.

c. Ympyröi tekstistäsi subjektit.

Miten muokkaisit
mielipidetekstin
ohjeistusta? Vrt. gallup

Kipinä 5 (2015)

50. Teen gallupin

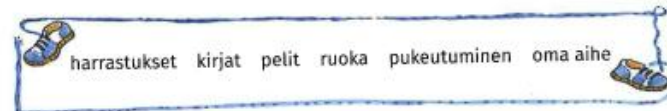
Gallup on mielipidekysely, jossa kaikilta vastaajilta kysytään sama kysymys. Gallupin tarkoituksena on saada tietoa kysytystä asiasta, ja vastauksien perusteella tehdään jokin johtopäätös.

Voit katsoa videon gallupista puhelimella tai tabletilla.

1. Tee gallup.

a. Valitse yksi seuraavista aiheista tai keksi oma aihe.

b. Kirjoita aiheesta kysymys, jonka esität kolmelle henkilölle.

c. Kirjoita haastateltavan nimi ja kirjoita vastaus.

henkilö 1:

henkilö 2:

henkilö 3:

Empty box for writing the name and answer of person 1.

Empty box for writing the name and answer of person 2.

Empty box for writing the name and answer of person 3.

2. Raportoi gallup. Täydennä virkkeet.

a. Tutkin

b. Haastattelin

c. Haastattelussa selvisi, että

d. Tuloksista voi päätellä, että

4 Lue ohjeet. Tee asiasta ilmoitus kaupan seinälle.

Kuvittele, että löysit lähi-kau-pan oven edestä ruskean kukkaron.

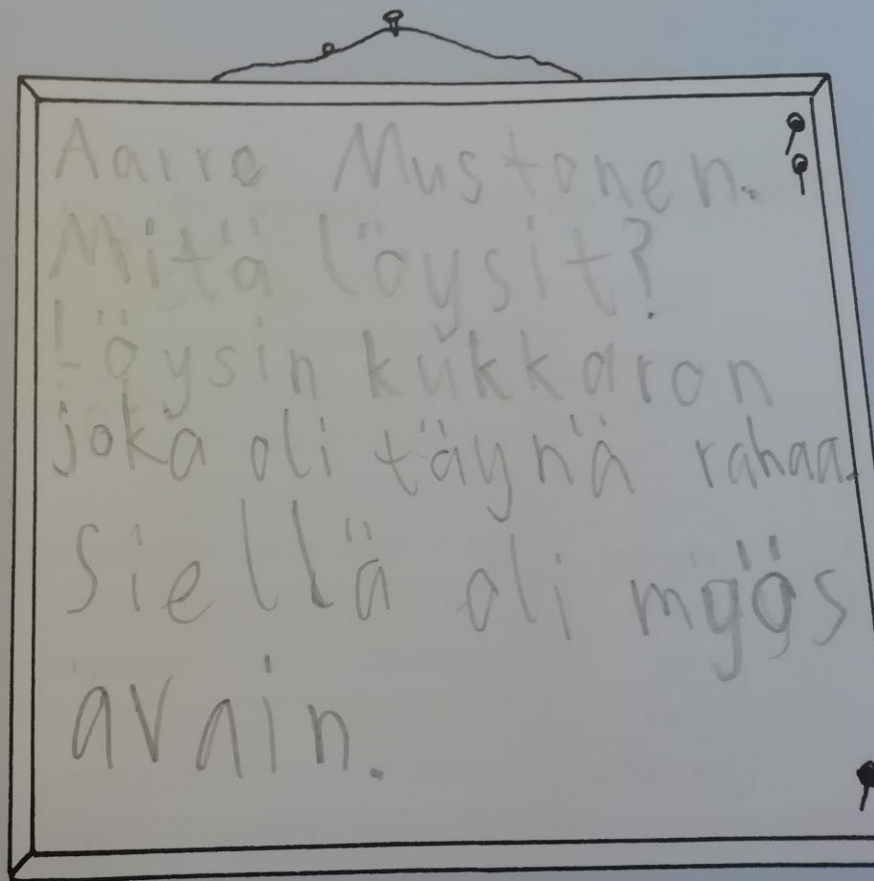
Kukkarossa oli rahaa 20 euroa.

Kukkarossa oli myös avain.

Mieti, mitä il-moi-tuk-seen kannattaa kirjoittaa.

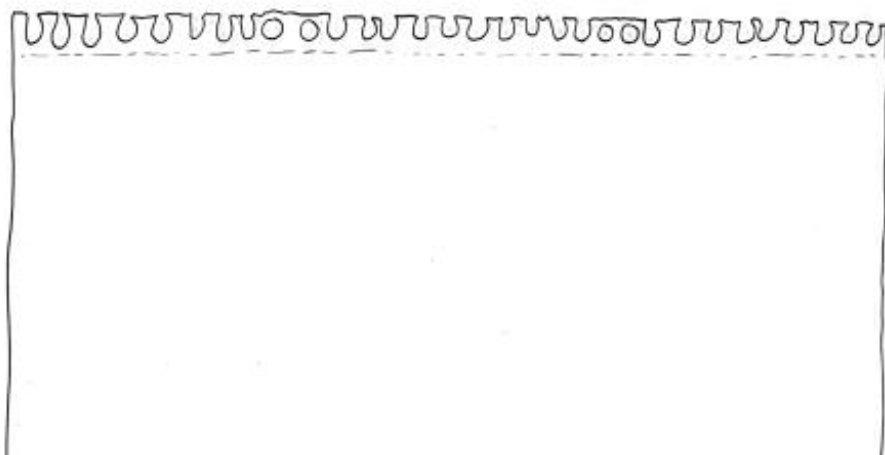
Esimerkiksi:

- Mitä löysit?
- Mistä löysit?
- Miten sinuun voi ottaa yhteyttä?

6. Et-sin ys-tä-vää

- Tee il-moi-tus, jos-sa et-sit ys-tä-vää.
- Voit käyt-tää a-pu-na-si Hil-man il-moi-tus-ta.
- Piir-rä tai kir-joi-ta.

Genrepedagogiikka: tulkinnasta tuottamiseen

- Tekstin analysoinnin avulla opitaan, millaisia keinoja käyttämällä voi laatia tarkoituksenmukaisella tavalla vaikuttavan tekstin. (! Yhteys kielen rakenteen opettamiseen/oppimiseen)
- Yksinkertaistetut rakennemallit auttavat erityisesti heikkoja kirjoittajia.
- Vaarana oman luovuuden tukahtuminen?
- Tekstin rakenteen hahmottaminen auttaa lukemisessa.
- Lisälukemista Luukka, M.-R. 2004. Genre-pedagogiikka: askelia tekstitaitojen jatkumolla. Teoksessa M.-R. Luukka & P. Jääskeläinen (toim.) Hiiden hirveä hiihtämässä: hirveä(n) ihana kirjoittamisen opetus. ÄOL:N vuosikirja XLVIII. Helsinki: ÄOL, 145–160.

Tutkimustuloksia

- suomalaisten peruskoululaisten kirjoitustaito ovat selvästi heikompi kuin lukutaito: tutkimuksen osoittavat myös poikkeuksetta että pojilla on huonompi kirjoitustaito kuin tytöillä
- koulukohtaiset erot ovat suuret
- kirjoitustaito on yhteydessä muiden taitojen oppimiseen (lukutaito, vuorovaikutustaidot, kielitieto)
- palautteenanto yhä usein sitä, että oppilas kirjoittaa yksin opettajalle, joka antaa kirjallisen palautteen – vertaispalautteelle tarvetta
- **kirjoitustaitoja voidaan kehittää teettämällä monipuolisesti eri tekstilajeja, panostamalla kirjoitusprosessin eri vaiheisiin (esim. opettamalla tekstin suunnittelua), teettämällä tehtäviä joilla on oppilaille mielekäs tarkoitus**
- **Opettajan kirjoittamiskäsityksillä on iso merkitys!**

Tutkimusten pohjalta lähtökohtia kirjoittamisen kehittämiseksi alakoulussa:

Esim. Harjunen & Rautopuro 2015; Kauppinen ym. 2015 & Hankala ym. 2015

- luku- ja kirjoitustaidon yhteys, vuorovaikutuksen tärkeys: lukemis-, kirjoittamis- ja vuorovaikutustaitoja sekä kielentuntemusta kehitetään käsi kädessä
- omistajuuden ja pystyvyyden vaikutus kirjoittajan suoriutumiseen
- oppilaan työskentelystrategioiden merkitys
- omista taidoista tiedostuminen – autetaan kirjoittajan työkalupakin kokoamisessa
 - Järjestelmällinen taitoharjoittelu (*Kirjoita 2 lausetta viikossa*)
- argumentointitaitojen (= ajattelutaitojen) kehittäminen
- monipuolisten tekstilajien (myös asiatekstit) harjoittelemisen tärkeys
- autenttiset kirjoitustilanteet
- teknologian motivoivuus
- kirjoitusprosessin tuntemus ja systemaattinen kehittäminen
- tekstilajien mallintaminen ja kirjoittamisen pohjustaminen kirjoittamiskynnyksen madaltajina
- yhdessä kirjoittaminen
- monipuolinen tuki kirjoittamiseen: erilaiset välineet ja alustat, mallinnus, vertaistuki, monipuolinen palaute

→ kirjoitustaito on monilukutaitoa

Tekstien tuottaminen lukuvuoden aikana – mitä pitää ottaa huomioon?

Mitä tekstilajeja kirjoitetaan ja mihin tarkoitukseen?	Mitä oppilaani tarvitsevat?	Miten integroin?	Miten huomioin kirjoittamisen eri puolet?	Kirjoittamisen tavoitteet ja arviointi	Kirjoitusprosessi	Miten tekstit kirjoitetaan ja minne?
Mitä OPS (valtakunnallinen, paikallinen) sanoo? Mitä +kertovia, kuvaavia, ohjaavia, kantaaottavia ja pohtivia tekstilajeja? Mihin oppikirjat ohjaavat ja mitä niistä puuttuu? Kirjoitettuja vai multimodaalisia tekstejä? Tekstilajit opetuksessa: https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/tekstilajit-opetuksessa#e39461cd Koulun tekstilajeja: https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/173781_kouluopetuksen_keskeiset_yksinkertaiset_tekstilajit_genreperheittain.pdf	Mitä taitoja kullakin oppilaallani on, mitä pitää kehittää? Millaisia tuen tarpeita on ja miten niihin tartun? Miten tuen taitavaa kirjoittajaa? Mikä oppilaitani motivoi kirjoittamaan? Miten voin ottaa heidän toiveitaan huomioon?	Äidinkielen muihin osaluokkiin? Muihin oppiaineisiin? Monialaisissa projekteissa?	Yksilön taitojen kehittäminen? Luova kirjoittaminen? Kirjoitusprosessi? Genrepedagoginen näkökulma? Yksilön vs. yhteiskunnan tekstit? Kirjoittaminen esim. itseilmaisua vai yhteiskunnallista vaikuttamista?	Mitkä ovat kunkin kirjoitustehtävän tavoitteet? Miten tehtävä arvioidaan (suhteessa tavoitteisiin)? → kerrottava oppilaalle etukäteen Mitkä tekstit arvioidaan, mitkä ei? Kuka arvioi (itsearviointi, opettaja...)? Millä tavalla, esim. sanallisesti, lomake, piirrearviointi? Palautteen ja arvioinnin rooli?	Mitkä tekstit jäävät luonnoksiksi tai nopeiksi pikkuharjoituksiksi, mitä työstetään jonkin verran, mitkä prosessoidaan huolellisesti? Miten ohjaan prosessin eri vaiheita? Miten kirjoittamiseen valmistaudutaan? Miten työstetään (versiot)? Kuka antaa palautetta (vertaiset, opettaja, kuka muu) ja miten (suullisesti, kirjallisesti, vlogina...)? Julkaistaanko tekstit ja jos niin missä?	Mitkä tekstit kirjoitetaan yksin, mitkä parin kanssa, mitkä ryhmissä? Kirjoitetaanko käsin vai koneella (mille alustalle)? Minne dokumentoidaan? (kaikki vuoden/alakoulun tekstit talteen → taidon kehittymisen seuraaminen)

Ennakkotehtävä suurryhmään 13.2.

Eilen 5.2. oli Runebergin päivä, tänään 6.2. on saamelaisten kansallispäivä ja kuun lopussa on tulossa Kalevalan päivä. Merkkipäivien avulla juhlistetaan suomalaista ja saamelaista kirjallisuutta. Äidinkieli ja kirjallisuus määrittyy opetussuunnitelman perusteissa (POPS 2014) monitieteiseksi taito-, tieto- ja kulttuuriaineeksi. Pohdi ja jäsennä:

- 1. Millainen on oma suhteesi suomalaiseen kirjallisuuteen ja kulttuuriin – mitä se on, miten se näkyy elämässäsi ja millaista kirjallisuus- ja kulttuurikasvatusta voisit sen pohjalta opettajana oppilaiden kanssa rakentaa?**
2. Keiden kirjallisuus ja kulttuuri oppiaineessa mielestäsi näkyy?
3. Miten lisätä kaikkien oppilaiden omistajuutta ja toimijuutta kirjallisuus- ja kulttuurisisältöjen opiskelussa?

Käytä taustalähteitä ajatustesi virittelyyn, esim. Lastenkirjahylly-blogia (<https://lastenkirjahylly.blogspot.com/>), Lukukeskuksen toimintakuvausta (<https://lukukeskus.fi/toiminta/>) ja Lastenkulttuurikeskusten liiton sivuja (<https://lastenkulttuuri.fi/>).

Tee tehtävästä muistiinpanoja Propeesi ja suurryhmätyöskentelyä varten.